

Sygn. akt II UK 519/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

SSA Marek Procek

w sprawie z wniosku S. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o jednorazowe odszkodowanie z tytułu choroby zawodowej w związku z
pogorszeniem stanu zdrowia i o jednorazowe odszkodowanie z tytułu choroby
zawodowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 stycznia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w Ś.
z dnia 18 maja 2015 r., sygn. akt VII Ua .../15,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 lutego 2015 r. Sąd Rejonowy w Ś. oddalił odwołania S. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 kwietnia 2014 r., odmawiającej jednorazowego odszkodowania z tytułu choroby zawodowej - pylicy płuc w związku z pogorszeniem stanu zdrowia spowodowanego jej skutkami oraz z

dnia 28 maja 2014 r., odmawiającej jednorazowego odszkodowania z tytułu choroby zawodowej stwierdzonej decyzją Państwowego Inspektora Sanitarnego w 1992 r.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia. Wnioskodawca zatrudniony był w Kopalni Węgla Kamiennego „W.” w latach 1962 - 1998. Decyzją z dnia 21 stycznia 1992 r. Państwowy Terenowy Inspektor Sanitarny stwierdził u niego chorobę zawodową - pylicę płuc. Orzeczeniem z dnia 24 lutego 1992 r. Obwodowa Komisja Lekarska do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia ustaliła 60% stałego uszczerbku na zdrowiu wnioskodawcy, spowodowanego skutkami choroby zawodowej. Do końca zatrudnienia wnioskodawca nie wystąpił do pracodawcy o wypłatę jednorazowego odszkodowania z tego tytułu. W dniu 11 lutego 2014 r. wnioskodawca złożył w organie rentowym wniosek o ustalenie pogorszenia stanu zdrowia i procentowego uszczerbku na zdrowiu. Orzeczeniem z dnia 18 marca 2014 r. lekarz orzecznik ustalił 60% stałego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego skutkami choroby zawodowej, w związku z czym decyzją z dnia 10 kwietnia 2014 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do jednorazowego odszkodowania w związku z pogorszeniem stanu zdrowia. W dniu 24 kwietnia 2014 r. wnioskodawca złożył wniosek o wypłatę jednorazowego odszkodowania za 60% uszczerbku na zdrowiu spowodowanego chorobą zawodową, niewypłaconego przez pracodawcę w 1992 r. Wniosek ten został załatwiony decyzją odmowną organu rentowego z dnia 28 maja 2014 r. Stały uszczerbek na zdrowiu wnioskodawcy ustalony w 1992 r. na 60% nie uległ zwiększeniu.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy stwierdził, że w dacie ustalenia u wnioskodawcy uszczerbku spowodowanego chorobą zawodową obowiązywały przepisy ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm., dalej jako ustawa wypadkowa z 1975 r.). Zgodnie z art. 49 ust. 1 tej ustawy, jej przepisy stosuje się do spraw o świadczenia z tytułu wypadków przy pracy oraz wypadków w drodze do pracy lub z pracy, które nastąpiły począwszy od dnia wejścia w życie ustawy. Dotyczy to także świadczeń z tytułu chorób zawodowych, jeżeli uszczerbek na zdrowiu spowodowany taką chorobą został

stwierdzony począwszy od daty wejścia w życie ustawy. Przepis art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy wypadkowej z 1975 r. stanowił, że jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci przysługuje pracownikom uspołecznionych zakładów pracy i członkom ich rodzin - od zakładu pracy. Do 1998 r. wnioskodawca był pracownikiem uspołecznionego takiego zakładu, a zatem odszkodowanie z tytułu choroby zawodowej przysługiwało mu wyłącznie od tego zakładu.

Zdaniem Sądu Rejonowego, co prawda sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ulegają przedawnieniu, jednak obowiązki zakładu pracy w zakresie wypłaty odszkodowania przysługującego na podstawie ustawy wypadkowej z 1975 r. nie przeszły na Zakład Ubezpieczeń Społecznych, gdyż nie jest on następcą prawnym zakładu pracy. Ponadto, zgodnie z art. 49a ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1242 ze zm., dalej jako ustawa wypadkowa z 2002 r.), jej przepisy stosuje się do spraw o świadczenia z tytułu wypadków przy pracy, które nastąpiły począwszy od dnia 1 stycznia 2003 r. Dotyczy to także świadczeń z tytułu chorób zawodowych, jeżeli uszczerbek na zdrowiu spowodowany taką chorobą został stwierdzony po dniu 31 grudnia 2002 r. Do wnioskodawcy nie znajduje zatem zastosowania art. 10 pkt 2 ustawy wypadkowej z 2002 r., a w konsekwencji organ rentowy nie jest obowiązany do wypłacenia wnioskodawcy odszkodowania w kwocie odpowiadającej 60% stałego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego skutkami choroby zawodowej, stwierdzonego w 1992 r.

Odnośnie do odwołania od decyzji z dnia 10 kwietnia 2014 r. Sąd Rejonowy stwierdził, że zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy wypadkowej z 2002 r., jeżeli wskutek pogorszenia się stanu zdrowia stały lub długotrwały uszczerbek na zdrowiu będący podstawą przyznania jednorazowego odszkodowania, ulegnie zwiększeniu co najmniej o 10 punktów procentowych, jednorazowe odszkodowanie zwiększa się o 20% przeciętnego wynagrodzenia za każdy procent uszczerbku na zdrowiu przewyższający procent, według którego ustalone było to odszkodowanie. Tymczasem stopień uszczerbku na zdrowiu wnioskodawcy spowodowany chorobą zawodową nie uległ zwiększeniu.

Wyrokiem z dnia 18 maja 2015 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku, dzieląc ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy podniósł, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego, na który powołuje się wnioskodawca, stwierdzający niezgodność art. 32 ustawy wypadkowej z 1975 r. z ustawą zasadniczą w zakresie ustanowionego podziału na pracowników uspołecznionych i nieuspołecznionych zakładów pracy zapadł w kwietniu 2002 r. i zaczął obowiązywać od czerwca 2002 r. W międzyczasie weszła w życie ustawa wypadkowa z 2002 r., która w art. 49a ust. 1 wskazała, że jej przepisy stosuje się do spraw o świadczenia z tytułu chorób zawodowych, jeżeli uszczerbek na zdrowiu spowodowany taką chorobą został stwierdzony po dniu 31 grudnia 2002 r. Przepisy tej ustawy nie mają zatem zastosowania do wypłaty wnioskodawcy odszkodowania za uszczerbek na zdrowiu stwierdzony w dniu 24 lutego 1992 r. Skoro zatem wnioskodawca nie wyegzekwował swojego prawa w okresie obowiązywania art. 32 ustawy wypadkowej z 1975 r., to obecnie takie uprawnienie wygasło, gdyż organ rentowy nie jest następcą prawnym zakładu pracy, w którym wnioskodawca był zatrudniony.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego, a to: 1) art. 32 ust. 1 ustawy wypadkowej z 1975 r. przez niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że skarżącemu nie przysługuje od organu rentowego jednorazowe odszkodowanie z tytułu trwałego uszczerbku na zdrowiu związanego z chorobą zawodową, mimo że w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01 nie budzi wątpliwości, że zobowiązany do zaspokojenia roszczenia jest ten organ; 2) art. 9 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy wypadkowej z 1975 r. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że roszczenie skarżącego wygasło, mimo że wobec powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego roszczenie to ma charakter ubezpieczeniowy i nie ulega przedawnieniu.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieusprawiedliwiona.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Jest więc związany granicami skargi kasacyjnej wyznaczonymi jej podstawami, co oznacza, że nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Sąd Najwyższy nie jest bowiem uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też stawiania hipotez co do tego, jakiego aktu prawnego (przepisu) dotyczy podstawa skargi. Nie może także zastąpić skarżącego w wyborze podstawy kasacyjnej, jak również w przytoczeniu przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy może zatem skargę kasacyjną rozpoznawać tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do przepisów, których naruszenie zarzucono. Zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, pod pojęciem podstawy skargi kasacyjnej rozumie się konkretne przepisy prawa, które zostały w niej wskazane z jednoczesnym stwierdzeniem, że wydanie wyroku nastąpiło z ich obrazą.

Skarżący, aczkolwiek zaskarżył wyrok Sądu drugiej instancji w całości, kieruje swoje zarzuty wyłącznie przeciwko rozstrzygnięciu odnoszącemu się do decyzji organu rentowego z dnia 28 maja 2014 r., którą odmówiono mu prawa do jednorazowego odszkodowania za uszczerbek na zdrowiu z tytułu choroby zawodowej, stwierdzony orzeczeniem komisji lekarskiej z dnia 24 lutego 1992 r. Rozstrzygnięcie w zakresie objętym decyzją z dnia 10 kwietnia 2014 r., oparte o przepisy ustawy wypadkowej z 2002 r., uchyla się więc spod kontroli kasacyjnej z uwagi na brak podniesienia stosownych zarzutów.

W pozostałym zakresie skarga kasacyjna nie mogła zostać uwzględniona z tego względu, że zaskarżony wyrok w ostateczności odpowiada prawu.

W odniesieniu do tej części rozstrzygnięcia nie budzi wątpliwości, że z uwagi na stan faktyczny sprawy znajdują w niej zastosowanie przepisy ustawy wypadkowej z 1975 r. (uszczerbek na zdrowiu skarżącego spowodowany chorobą zawodową został stwierdzony przez komisję lekarską organu rentowego w dniu 24

lutego 1992 r.). Na gruncie tej ustawy orzecznictwo Sądu Najwyższego przyjmowało, że roszczenie o jednorazowe odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, przysługujące od uspołecznionego zakładu pracy, ma swoje źródło w stosunku pracy i jako takie podlega trzyletniemu przedawnieniu, którego bieg, stosownie do art. 291 § 1 k.p., rozpoczyna się od dnia, w którym pracownik dowiedział się o doznaniu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo jego zwiększeniu się co najmniej o 10% (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadę prawną z dnia 17 października 1984 r., III PZP 29/84, OSNCP 1985 nr 2-3, poz. 21). Zasada ta utraciła jednak swoją aktualność z dniem 19 czerwca 2002 r. W tej bowiem dacie nastąpiła zmiana stanu prawnego w związku z opublikowaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01 (Dz.U. Nr 78, poz. 713, OTK-A 2002/3/28). W wyroku tym Trybunał orzekł, że art. 32 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 ustawy wypadkowej z 1975 r. są niezgodne z art. 2 oraz z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że wprowadzają nierówne traktowanie pracodawców oraz osób uprawnionych do odszkodowania oraz ograniczają odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych tylko do pracowników nieuspołecznionych zakładów pracy i członków ich rodzin. W świetle tego wyroku, odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za jednorazowe odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych należy uznać w każdym przypadku, niezależnie od rodzaju zakładu pracy.

Zgodnie z poglądem prezentowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przepis uznany przez Trybunał Konstytucyjny za sprzeczny z Konstytucją lub innym aktem nadrzędnym, był niekonstytucyjny od dnia jego wydania i jako akt niższej rangi nie powinien być stosowany przez sądy i inne organy w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. W konsekwencji, narusza prawo orzeczenie sądu wydane po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, mocą którego przepis, będący podstawą prawną tego orzeczenia, utracił moc obowiązującą jako niezgodny z Konstytucją (por. np. wyrok z dnia 24 stycznia 2006 r., I PK 116/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 353; Monitor Prawa pracy 2006 nr 5, s. 261 i szeroko powołane w nim orzecznictwo). Kierując się tym stanowiskiem judykatury, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK

23/07 (OSNP 2008 nr 19-20, poz. 296) stwierdził, że po uznaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01 niekonstytucyjności art. 32 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy wypadkowej z 1975 r., jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (art. 9-11 tej ustawy) ma charakter świadczenia z ubezpieczenia społecznego i jako takie nie podlega przedawnieniu. W konsekwencji, po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego niepodlegające przedawnieniu roszczenie o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, także dochodzone w oparciu o ustawę wypadkową z 1975 r., mogło być kierowane tylko do organu rentowego.

Sąd drugiej instancji wyraził pogląd, że wobec niewyegzekwowania prawa do jednorazowego odszkodowania w okresie obowiązywania art. 32 ustawy wypadkowej z 1975 r., obecnie takie uprawnienie wygasło. Obowiązki zakładu pracy w zakresie wypłaty odszkodowania przysługującego na podstawie tej ustawy nie przeszły bowiem na organ rentowy, który nie jest następcą prawnym pracodawcy. Pogląd ten nie może być uznany za trafny, gdyż na wskutek zmiany stanu prawnego dokonanej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01 doszło do rozszerzenia podmiotowej odpowiedzialności organu rentowego za jednorazowe odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, przysługujące na podstawie przepisów ustawy wypadkowej z 1975 r. i - będącego tego następstwem - przypisania tym świadczeniom generalnie ubezpieczeniowego charakteru. Tryb dochodzenia tych świadczeń stosowany dotychczas wyłącznie wobec pracowników nieuspołeczniczonych zakładów pracy znalazł powszechne zastosowanie do wszystkich grup pracowników, bez względu na rodzaj zakładu pracy.

W ostateczności jednak zaskarżony wyrok odpowiada prawu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się bowiem, że utrata mocy obowiązującej przepisu uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z ustawą zasadniczą powoduje niemożność jego stosowania do stanów faktycznych powstałych po wejściu w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. Inaczej mówiąc, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie rozciąga się na okres sprzed wejścia w życie powołanej ustawy zasadniczej, co nastąpiło z dniem 17 października 1997 r. (por. wyrok z dnia 11 lipca 2002 r., II UKN 478/01, OSNP 2004

nr 3, poz. 50 oraz uchwały z dnia 20 maja 2004 r., II PZP 6/04, OSNP 2004 nr 22, poz. 379 i z dnia 13 czerwca 2007 r., II UZP 2/07, OSNP 2007 nr 23-24, poz. 354). W stanie faktycznym sprawy, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna, stwierdzenie u skarżącego zarówno choroby zawodowej, jak i spowodowanego nią uszczerbku na zdrowiu w rozmiarze 60% nastąpiło w 1992 r., a więc przed wejściem w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

kc